

ПРИНЦИП СВОБОДИ ТА ЙОГО ВИЯВ ПІД ЧАС УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ НАДАННЯ ПОСЛУГ РУХОМОГО (МОБІЛЬНОГО) ЗВ'ЯЗКУ

Розглядаються теоретичні та практичні аспекти впливу принципу свободи на права та інтереси сторін під час укладення договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Аналізуються особливості змісту принципу свободи для споживача й оператора телекомунікаційних послуг на стадії укладення договору. Пропонується узагальнене розуміння істотних ознак і змісту принципу свободи під час укладення договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Ключові слова: принцип свободи, договір, послуга, телекомунікації, укладення договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Постановка проблеми. Свобода була, є та, мабуть, ще довгий час залишатиметься об'єктом досліджень у юридичній науці. Не даремно В.С. Нерсесянц указував на те, що юриспруденція – це наука про свободу [9, с. 7]. Власне, на його думку, свобода – це об'єктивна, сутнісна властивість права [9, с. 86]. Отже, свобода як сутність людської істоти нерозривно пов'язана із засобами регулювання її поведінки у колі собі подібних.

Перш ніж розпочати вузькогалузеве дослідження місця та ролі свободи під час укладання договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, доречно звернути свої погляди на загальнотеоретичні аспекти присутності свободи у праві, як особливому регуляторі суспільних відносин.

Власне поняття право у юридико-ліберальній концепції юриспруденції охоплює позитивне право як нормативну форму свободи та державу, як інституціональну (організаційно-владну) форму цієї ж свободи [9, с. 7]. Усвідомлюючи таку концепцію, можна прийти до висновку про те, що право фактично є виразом свободи, а його позитивне розуміння (формальна визначеність та санкціонованість державою) дає змогу говорити про те, що право є зовнішньою оболонкою свободи для всіх у межах загальної свободи. Тобто право визначає як загальні рамки свободи, вихід за межі яких одного суб'єкта спричиняє обмеження свободи іншого, так і індивідуальні – у межах яких повноцінно може розвиватися особистість. Ставлення закону до свободи може бути двояким: примусовим (державний закон) і добровільним (моральний закон) [9, с. 146]. Це дозволяє здійснити аналіз впливу інституціональної форми на нормативну складову свободи.

Свобода індивідів виражається перш за все у тому, що вони виступають як формально рівні особи – суб'єкти права та суб'єкти держави [9, с. 78]. Ще однією ознакою свободи для всіх є гара-

нтія свободи кожного. Отже, кожен на власний розсуд у спосіб, який не обмежує свободу іншого, реалізує власний інтерес. Тобто свобода становить фундамент поведінки людини у взаємовідносинах з іншими, міра якої визначається правом, як соціальним регулятором таких відносин, аби гарантувати всім і кожному можливість користуватися своїми правами та реалізовувати власні інтереси шляхом недопущення обмежень і звууження прав та інтересів інших, суспільства у цілому.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідженню принципів права у цілому та принципу свободи, зокрема, присвятили свої праці такі науковці як А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, Ю.Ф. Кравченко, Н.С. Кузнецова, М.В. Лубська, В.В. Луць, О.Г. Рувін, В.Ф. Погорілко, С.П. Погребняк. Актуальні питання принципу свободи договору у межах дисертаційних досліджень вивчали А.П. Беляєва, В.О. Горєв. Однак переважна більшість зазначених вчених у своїх працях торкалися загальнотеоретичних або конкретно цивільно-правових аспектів розуміння свободи та свободи договору певного виду. Поряд з тим, ґрунтовного науково-теоретичного дослідження принципу свободи за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку проведено не було. Оскільки останній має певну специфіку, зумовлену як нормативно-правовим регулюванням, так і практичним виконанням, тому дослідження впливу принципу свободи на вказаний вид договорів актуальне для сьогоденної теоретичної юридичної науки.

Виходячи з вищевикладеного **метою** даної **статті** є дослідження ролі та впливу принципу свободи на укладення договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Виклад основного матеріалу. М.М. Цимбалюк зазначає, що ідея «особистої свободи» як однієї з ключових цінностей сучасного права, крізь призму якої здобуває свою легітиміацію

решта нормативних регулятивів, могла сформуваватися та утвердитися у людській свідомості лише пройшовши ряд попередніх логіко-генетичних фаз свого визрівання, стимульованого тенденціями самоорганізації суспільного буття [10, с. 20]. Свобода стає дійсною правовою цінністю лише в міру її «універсалізації» (у тому розумінні, яке передбачає її рівну доступність для кожного правосуб'єкта, навіть за умови нерівного розподілу мір її здійснення в суспільстві різними особами), а тому вона, так чи інакше, потребує розмежування (а, отже, відносного обмеження) «часток свободи» самим правом так, щоб будь-хто міг законно претендувати на певну, бодай, мінімальну «нішу» вільної самореалізації [10, с. 20]. Отже, свобода розуміється як вияв можливості реалізувати свої інтереси, у межах та спосіб, який не перешкоджатиме іншим у реалізації «своїх» інтересів, а також у рамках загальнодоступної свободи дій, визнаної та викладеної у нормі.

Навіть сучасне розуміння права, яке базується на трьох основних стрижнях: свобода, рівність, справедливість – відображають свободу як міру справедливої рівності, коли кожен має незаборонену потенційну можливість, рівень якої визначається морально-правовою категорією справедливості.

Свобода постає як невід'ємна частина права, яка, можна сказати, визначає спрямованість права, його функціональне призначення, гарантує суб'єктам, що підпорядкувалися такому регулятору, як право, свободу дій, у межах, які визначені правовими нормами і гарантують свободу дій іншим. У такому взаємозв'язку визначальним є недопущення зловживання свободою.

Особливого звучання свобода набуває у відносинах, які законодавство дозволяє урегульовувати самим учасникам, а саме суб'єктам цивільно-правових відносин. Суб'єкти самостійно, на власний розсуд вирішують значні за обсягом та змістом питання договірних відносин, зокрема визначають взаємні права й обов'язки, особливості предмета договору, а також відповідальність сторін (у межах встановлених законом). Саме тут найбільш повно знаходить вияв свобода дій суб'єктів, які, керуючись особистими інтересами, реалізуючи суб'єктивні права, вступають у відносини з іншими суб'єктами з метою отримання певних благ, які є змістовним елементом та кінцевою метою інтересу.

Як би того не хотілося, але говорити про те, що суб'єкти абсолютно рівні у своїх правах та обов'язках, навіть у сфері цивільно-правових відносин неможливо. Завжди існує певний дисба-

ланс у інтересах учасників таких відносин, коли одні мають певні блага і виявляють намір їх реалізувати (шляхом учинення певних дій, у тому числі шляхом укладення відповідних договорів) задля отримання прибутку, інші – набути ці блага та задовольнити власні інтереси. Звертаючись до економічної теорії, ведеться мова про взаємовідносини товарообміну й отримання від нього певного економічного ефекту. Таким чином права суб'єктів, які реалізують товари чи послуги істотно відрізняються від прав суб'єктів, які виявляють наміри їх придбати.

Отже, особливою сферою забезпечення рівності свободи учасників цивільно-правових відносин є вступ їх у такі відносини, де початково мають забезпечуватися рівні права набуття та реалізації благ.

Розгляд принципу свободи треба розпочати із системного аналізу його вживання та використання. Принцип свободи в укладенні договору нерозривно пов'язується з учасниками договірних відносин, які реалізують свої суб'єктивні цивільні права щодо обрання блага, яке визначає предмет договірних відносин, контрагента за цивільно-правовим договором. Недарма А.М. Колодій зазначає, що до керівних витоків суб'єктивного права потрібно віднести принцип свободи [11, с. 23], тобто в основі реалізації суб'єктивного права лежить принцип свободи, яким визначається власне право та його суб'єктивно-індивідуальна форма.

Відповідно до принципу свободи договору суб'єкти цивільного права вільні в укладенні договорів, тобто у виборі контрагента та у визначенні умов своєї угоди, а також у виборі тієї чи іншої «моделі» (форми) договірних зв'язків [1, с. 25]. Отож принцип свободи договору відображає істотну ознаку поведінки учасників, зумовлену обранням ними конкретних суб'єктивних прав та взяття на себе відповідно кореспондуючих їм обов'язків, що зумовлюють прийняття рішення про укладення відповідного договору. Переносячи ці загальні положення про укладення договору на конкретний договір про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, зазначимо, що принцип свободи в укладенні даного виду договору виявляється для суб'єктів уже на стадії прийняття рішення про використання конкретного суб'єктивного права та визначення необхідності у такій послугі, а вже потім – обрання конкретного оператора (для абонента), а для оператора телекомунікаційної мережі рухомого (мобільного) зв'язку – прийняття рішення про обрання даного виду підприємницької

діяльності та погодження надання послуг конкретному абоненту.

Слушно підкреслює А.М. Колодій, що принципи виражаються у правах і обов'язках суб'єктів, у юридичних зв'язках і відносинах [11, с. 27], отже у договірних правовідносинах принципи, зокрема принцип свободи, виявляється у реалізації прав суб'єктів щодо вступу у правовідносини, реалізації їх прав та обов'язків стосовно один одного у цих правовідносинах у спосіб, який гарантує права учасників договірних відносин.

Аби послідовно та системно простежити вплив принципу свободи на договірні відносини, а також права й обов'язки учасників договірних зобов'язань, досліджувати треба з моменту виникнення й усвідомлення суб'єктом наявності у нього інтересу вступити у договірні відносини для задоволення певних матеріальних чи нематеріальних потреб.

Принцип свободи договору передбачає перш за все свободу у вирішенні питання про необхідність укладення договору [4]. О.А. Чауська посилається на те, що принцип свободи договору присутній уже на попередній стадії укладення договору, коли власне ані погоджених умов договору, ані суб'єктів (у якості контрагентів договірних зобов'язань) немає. У такому разі принцип свободи договору постає як вільний вибір особи доцільності вступу у договірні відносини для задоволення власних потреб у необхідності отримання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Отже, вважаємо, що принцип свободи договору проявляється на підготовчих етапах по відношенню до укладення договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Він (принцип) виявляється вже на стадії формування інтересу суб'єкта щодо необхідності задоволення потреби у договірний спосіб, шляхом укладення відповідного договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Хоча більшість науковців схильна до розуміння принципу свободи, який знаходить свій вияв лише на стадії укладення договору. У силу принципу свободи договору громадяни і юридичні особи вільні в укладенні договору. Примус до укладення договору за загальним правилом не допускається. Сторони можуть укласти договір, як передбачений, так і не передбачений законом або іншими правовими актами. Вони самі визначають умови договору, крім випадків, коли обов'язкові умови встановлені імперативними нормами закону. Свобода договору проявляється також у праві сторін своєю угодою виключити застосування імперативної частини диспозитив-

ної норми і встановити умову, відмітну від передбаченої в ній [6, с. 216]. Безумовно принцип свободи яскраво проявляється на самій стадії укладення договору, де принцип свободи зумовлює можливість суб'єктів визначатися із видом договору, істотними умовами договору, за винятком тих, які законодавчо закріплені як обов'язкові. Разом з тим свобода договору підкреслює можливість обирати контрагента, визначатися із ціною та іншими істотними умовами договору, зокрема, обов'язків операторів телекомунікаційних мереж рухомого (мобільного) зв'язку, обов'язків самих абонентів, які вони беруть на себе, укладаючи договір про надання послуг мобільного зв'язку.

Суб'єкти цивільного права вільні у встановленні своїх прав та обов'язків на основі договору та у визначенні будь-яких умов договору, які не суперечать чинному законодавству [5, с. 19]. Це вже є проявом принципу свободи за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Та перш ніж перейти до стадії визначення взаємних прав і обов'язків, треба проаналізувати вплив принципу свободи власне на рішення про обрання контрагента у договірних зобов'язаннях.

Суб'єктивне цивільне право являє собою юридичну можливість суб'єкта у правовідношенні – належну йому міру дозволеної (вільної) поведінки, гарантованої державою [5, с. 44]. У самому визначенні суб'єктивного права закладено принцип свободи, який дає дозволяє користуватися або відмовитися від використання такої можливості.

Прояв принципу свободи у період укладення договору полягає у тому, що суб'єкт, поперше, вільний у самому вступі у договірні відносини; по-друге, він вільний у виборі контрагента в майбутньому договірному відношенні; по-третє, контрагенти договору мають право вільно обирати вид і тип договору, який вони укладуть між собою; по-четверте, сторони договору вільно визначають його зміст; нарешті, по-п'яте, сторони договору вільні у вираженні своєї угоди, тобто вільні у виборі форми, в якій вони укладають договір [2, с. 7]. Прояв принципу свободи договору полягає у вільному праві його сторін самостійно формувати ті положення, які вони мають намір внести до майбутнього договору [2, с. 9]. Тому свобода вибору його форми полягає лише в праві сторін обрати більш високу і захищену форму договору [2, с. 10]. Але зважаючи на ту обставину, що договір про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку відноситься до публічних договорів (ст. 633 Цивільного кодексу України

[12]), ч. 1 ст. 633 ЦК України містить імперативну норму, яка прямо вказує, що договори про надання послуг зв'язку є публічними. Тому договір про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку як один із підвидів договору зв'язку, володіє всіма властивостями родового договору зв'язку, а тому є публічним договором. Публічний договір має свої властивості, які впливають на принцип свободи, що лежить в основі договірних зобов'язань. Отже, спостерігається взаємовплив принципу свободи на відносини, загальні засади яких ним (принципом) визначаються, але й відносини вносять свої корективи у розуміння даного принципу. Загальноприйняте розуміння принципу свободи в укладенні договору має істотні відмінності як для абонента, так і оператора мереж рухомого (мобільного) зв'язку. Для абонента, як споживача телекомунікаційних послуг – послуг рухомого (мобільного) зв'язку, принцип свободи зазнає істотних впливів, пов'язаних із тим, що власне абонент не може впливати на зміни істотних умов договору. Він змушений або приєднатися до таких умов, визначених оператором, або відмовитися від них і тим бути позбавленим можливості користуватися послугами рухомого (мобільного) зв'язку. Поряд з цим аналіз проблем даного договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку дозволяє дійти висновку про те, що, як правило, останній за умови укладання усної форми даного виду договору, коли абонент придбаває виключно стартовий пакет і SIM-карту, навіть не уявляє, які він бере на себе зобов'язання, і які обов'язки щодо нього повинен виконувати оператор. Разом із SIM-карткою абонент ознайомлюється виключно із правилами користування телекомунікаційною мережею і жодних натяків на права й обов'язки як абонента, так і оператора. З усього лише вказівку на тарифікацію послуг можна розглядати саме як елемент договору, тоді як правила надання (разом із правилами споживання) послуг рухомого (мобільного) зв'язку, на нашу думку, мають бути невід'ємним додатком до договору, а не власне договором.

Поряд з цим існує обмеження свободи договору для комерційної організації, яка надає послуги (у даному випадку послуги рухомого (мобільного) зв'язку – зазначено нами – М.С.). Така організація не має право встановлювати дискримінаційні правила переваги одним особам перед іншими, тобто обирати собі контрагента за договором, не має право встановлювати ціну товарів, робіт, послуг, різну для різних категорій споживачів, тобто позбавлена свободи у відношенні визначення одного з умов договору. За

наявності можливості надати споживачеві товари, послуги, виконати для нього роботи, комерційна організація не має права відмовити споживачеві в укладенні публічного договору про примушення до укладення договору відповідно до ст. 445 ЦК РФ [3, с. 111]. Частково змушені не погодитися з цим. Як аргумент своєї думки, наведемо те, що власне оператор в односторонньому порядку визначає ціну договору (тарифікацію), безперечно, з урахуванням певних законодавчих положень. Споживач фактично усунутий від визначення ціни на послуги. Той факт, що оператори не можуть змінювати умови договору для споживача, також, з одного боку, є примаурою. Адже оператор створює цінову і тарифну політику так, що пропонує споживачеві різні за змістом, а отже, і ціною послуги (пакети послуг рухомого зв'язку). Тобто фактично оператор телекомунікаційної мережі рухомого (мобільного) зв'язку знаходить вихід з обмеження його свободи договору, зумовленого особливостями публічного договору. Та обставина, що споживач фактично безликий (за винятком випадків дотримання письмової форми договору надання послуг рухомого(мобільного) зв'язку) також свідчить на користь оператора телекомунікаційної мережі, оскільки складно відстоювати права та інтереси споживачеві (абонента), коли без сприяння самого оператора неможливо довести, що між оператором і споживачем існують договірні зобов'язання (взаємні права й обов'язки).

Принцип свободи договору дозволяє сторонам за згодою встановити будь-які оптимальні для них умови [6, с. 312]. Як бачимо, за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку така складова принципу свободи договору втрачає свою актуальність, оскільки обопільна згода щодо визначення умов договору при укладенні договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку відсутня. Мається лише мовчазна згода абонента із односторонньо запропонованими правилами.

Додає своїх особливостей і предмет договору – послуги мобільного зв'язку. Принцип свободи обігу, відповідно до якого об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої, у тому числі у порядку універсального правоприємства (спадкування, реорганізація юридичної особи) [5, с. 89]. Найбільше це стосується речей матеріального світу, тоді як послуга, як об'єкт цивільних прав, що передбачено ст. 177 ЦК України, не передається споживачеві, вона виконується підрядником та залишається у нього, а її результат (об'єкт матеріального чи нематеріального світу) задоволь-

няє потреби замовника. Фактично послуга, як об'єкт цивільних прав, не переходить від оператора абонентів, однак її корисні властивості задовольняють потреби споживачів, у результаті чого реалізуються права та інтереси останніх.

Свобода договору виражає диспозитивність цивільного права, здатність його суб'єктів автономно, за власною волею та у власному інтересі встановлювати свої права та обов'язки. Суть свободи договору полягає ось у чому: 1) суб'єкти цивільного права на власний розсуд вступають у договірні відносини. Примус до укладення договору не допускається; 2) суб'єкти цивільного права на власний розсуд визначають умови договору. Винятки складають випадки, коли законом або іншими правовими актами визначено зміст відповідної умови. Зобов'язаль-не право значно складається із диспозитивних норм – правил, які застосовуються настільки, наскільки інше не встановлено угодою сторін. Сторони на власне уподобання можуть виключати застосування цих норм або ввести умови, відмітні від передбачених диспозитивними нормами; 3) сторони можуть укладати договір як передбачений, так і не передбачений законом або іншими правовими актами (але він не може суперечити закону та іншим правовим актам; 4) сторони можуть укладати змішаний договір, тобто договір, який містить елементи різних договорів, передбачених законом або іншими правовими актами. До відносин сторін, що виникають з такого договору, застосовуються правила про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, настільки, наскільки інше не впливає з угоди сторін (у цьому ж проявляється свобода договору) або змісту зобов'язання, що породжується змішаним договором [5, с. 208-209]. Свобода договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку формує власні реалії даного принципу. Істотного впливу принцип свободи у вказаному договорі знає через певне монополістичне становище операторів телекомунікаційних мереж (яких не так вже й багато). Привнесення особливостей, властивих договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, як договору публічного, ще більше викривляє даний принцип свободи.

О.Н. Садіков зазначає, що принцип свободи договору означає надання суб'єктам цивільного права юридичної можливості вступати у будь-які договірні відносини, вибирати контрагента і вільно визначати умови договору, що укладається, з урахуванням власних потреб і можливостей. Наслідком цього принципу є обмеження в нових законах числа заборонних приписів про договори

та формулювання їх переважно у вигляді диспозитивних норм, тобто норм, від яких сторони мають право відступати при укладенні договору. Проте свобода договору не може розумітися як повна незалежність підприємців і громадян від правил, встановлених законодавством. У ГК та інших законах визначені основні форми договірних зв'язків на ринку, а також встановлені певні заборони, наприклад проти можливих зловживань (незаконних угод, недобросовісної конкуренції і монопольних угод). У багатьох сферах підприємницької діяльності (роздрібна торгівля, зв'язок, енергопостачання та ін.) відносини з клієнтурою повинні будуватися на підставі публічного договору, коли відмова комерційної організації від укладення такого договору не допускається. Обов'язкове укладення договорів передбачене також законами про постачання продукції та надання послуг для державних потреб [7]. Як свідчить життя, суб'єкти підприємницької діяльності, які надають послуги мобільного зв'язку, дійсно не допускають прямої дискримінації клієнтів чи відмови в укладенні договорів, вони просто змінюють правила доступу до телекомунікаційних мереж, привносячи на ринок нові пакети послуг з новими тарифами. Диспозитивні норми щодо взаємного визначення прав і обов'язків учасників даного договору фактично нівелюються, споживач усувається від участі у визначенні прав і обов'язків оператора за договором про надання послуг. При цьому принцип свободи змістовно значно ширший для оператора, ніж для абонента.

А.В. Луць підкреслює, що свобода договору включає також: а) вільний вияв волі особи на вступ у договірні відносини; б) свободу вибору сторонами форми договору; в) право сторін укладати як договори, передбачені законом, так і договори, законом не передбачені, але йому не суперечать; г) право сторін за своєю угодою змінювати, розривати або продовжувати дію укладеного ними договору; д) визначати способи забезпечення договірних зобов'язань; е) право встановлювати форми (міри) відповідальності за порушення договірних зобов'язань тощо. Зазначені аспекти договірної свободи закріплені іншими положеннями цивільного законодавства, але в узагальненому вигляді мають розкривати зміст поняття свободи договору. Свобода договору передбачає й вільне визначення сторонами його умов, де фіксуються взаємні права й обов'язки учасників [8, с. 10]. Цей перелік ознак принципу свободи договору під час укладання договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку має свої особливості, а саме: 1) свобода

волевиявлення щодо вступу у договірні відносини, як правило, змушує не стільки обирати між різними суб'єктами, які надають телекомунікаційні послуги рухомого зв'язку, скільки з-поміж окремих пакетів послуг, зумовлених тарифікацією телекомунікаційних послуг; 2) форма договору практично нав'язується оператором. При цьому усна форма суттєво відрізняється від письмової тим, що фактично позбавляє споживача прав вимоги виконання обов'язків і захисту, у першу чергу, судового своїх прав та інтересів; 3) право розірвання даних договорів (мається на увазі укладених в усній формі) є прерогативою абонента-споживача (за винятком, коли ліквідується оператор як суб'єкт підприємницької діяльності, чи останній позбавляється або закінчено термін дії ліцензії з надання телекомунікаційних послуг (п. 10 ч. 1 ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року); 4) самостійне визначення способів забезпечення виконання зобов'язань фактично зникає, оскільки абонент є безособовим суб'єктом, а власне у договорі відсутні посилення на це. Відсутня фіксація прав й обов'язків сторін. Навіть Правила, які реалізуються разом зі стартовим пакетом і SIM-карткою, що дає доступ до телекомунікаційної мережі мобільного зв'язку, не містять у собі взаємних прав й обов'язків абонента й оператора, фактично ці Правила нічим іншим, як інструкцією з користування мобільним терміналом (мобільним телефоном) кінцевого споживача та правилами користування послугою.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що принцип свободи під час укладання договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку має свої особливості, притаманні публічному договору, та зумовлені специфікою надання даного виду послуг. До особливостей принципу свободи договору надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку необхідно відносити те, що останній виявляється на стадії зародження інтересу суб'єкта користуватися рухомих (мобільним) зв'язком. На цій стадії принцип свободи знаходить себе під час вибору оператора телекомунікацій, а також форми договору. Незважаючи на особливості договору надання послуг мобільного зв'язку, як публічного договору, принцип свободи договору дозволяє майбутньому споживачу самостійно визначитися із пакетом послуг і тарифами телекомунікаційних послуг, які надаються невизначеному колу осіб. Обов'язок оператора надавати послуги всім, хто до нього звернеться, що фактично обмежує свободу у обранні

контрагента, компенсується самостійністю визначення умов, на яких надаватимуться послуги зв'язку. Односторонність визначення прав та обов'язків за договором, затвердження правил користування телекомунікаційними послугами з відсотками компенсують оператору обмеження його свободи у виборі контрагента. Для споживача фактично відсутні компенсації обмежень принципу свободи. Обов'язок суб'єкта підприємницької діяльності надавати послуги рухомого зв'язку всім, хто до нього звернеться, далеко не відповідає принципу рівності сторін, оскільки поряд з таким обов'язком оператора, останній може істотно змінювати умови договору, пропонує на ринку різноманітні тарифи телекомунікаційних послуг у різних пакетах. Безособовість (відсутність можливості самостійно доводити, що він є стороною договору надання послуг без підтвердження цього юридичного факту оператором) споживача позбавляє його можливості відстоювати свої права та інтереси шляхом звернення до відповідних органів та їх посадових осіб, у тому числі судових інстанцій.

За договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку принцип свободи впливає на сторони договірних зобов'язань, віддаючи пріоритет операторові, а не споживачеві, що, на нашу думку, неприпустимо. Сучасні реалії життя виявляють проблемні питання даного договору, які потребують їх негайного врегулювання шляхом прийняття відповідних законодавчих змін, які забезпечуватимуть принцип свободи сторін, гарантуватимуть права та інтереси як операторів телекомунікаційних послуг, так і споживачів даних послуг.

Список літератури

1. Воробьев Н.И. Гражданское право Российской Федерации: учеб. пособие/ Н.И.Воробьев. – Тамбов, Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – Ч. 1. – 84 с.
2. Беляева А.П. Принцип свободи договору в правовому регулюванні зовнішньоекономічного контракту. – Автореф...дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Харків, 2005. – 16 с.
3. Забоев К.И. Принцип свободи договора в Российском гражданском праве: дисс... канд. юрид. наук: 12.00.03. – гражданское право, предпринимательское право, семейное право, международное частное право/ Константин Игоревич Забоев. – Екатеринбург, 2002. – 227 с.

4. Чауская О.А. Гражданское право: учеб. для студ. образоват. учреждений среднего проф. образ./ О.А. Чауская. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]. – <http://www.kodges.ru/10940-grazhdanskoe-pravo.html> – Дата доступа 7 лютого 2012 року.
5. Гражданское право: учеб. / [Алексеев С.С., Гонгало Б.М., Мурзин Д.В. и др.]; под. ред. С.С.Алексеева. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Проспект; Екатеринбург; Институт частного права, 2009. – 528 с.
6. Зенин И.А. Гражданское право Российской Федерации: учеб. пособие / И.А. Зенин. – М.: Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 421 с.
7. Гражданское право: учебник. Том I / [Садииков О.Н., Гутников О.В., Гутникова А.С. и др.]; под ред. доктора юридических наук, профессора О.Н. Садиикова. – [Электронный ресурс]. – [Режим доступа]. – <http://lawcanal.ru/html.acti.ushebniki.actii.grazhdanskoepravo.html> – Дата доступа 7 лютого 2012 року.
8. Луць А. В. Свобода договору в цивільному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право/ Аліна Володимирівна Луць. – Львів, 2001. – 16 с.
9. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства: учеб. для юрид. вузов и фак./ В.С.Нерсесянц. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1999. – 552 с.
10. Цимбалюк М. М. Онтологічні основи теорії правосвідомості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: 12.00.12 – філософія права/ Михайло Михайлович Цимбалюк. – Київ, 2009. – 34 с.
11. Колодій А.М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень; 12.00.02 - конституційне право/ Анатолій Миколайович Колодій. - Київ, 1999. - 37 с.
12. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Дата доступу 19.01.2012 року.

Стаття надійшла до редколегії 10 листопада 2011 року.

Рекомендована до опублікування у "Віснику" членом редколегії О.В. Гетманцевим.

M.A. Sambor

Principle of freedom and his display are during the conclusion of treaty of grant of services of movable (mobile) connection

Summary

In the article examine the theoretical and practical aspects of influence of principle of freedom on rights and interests of parties during the conclusion of treaty of grant of services of movable (mobile) connection. The features of maintenance of principle of freedom are analyzed for a consumer and operator of telecommunication services on the stage of conclusion of treaty. The generalized understanding of substantial signs and maintenance of principle of freedom is offered during the conclusion of treaty of grant of services of movable (mobile) connection.

Key words: principle of freedom, agreement, service, telecommunications, conclusions of treaty of grant of services of movable (mobile) connection.

H.A. Самбор

Принцип свободы и его проявление во время заключения договора предоставления услуг подвижной (мобильной) связи

Рассматриваются теоретические и практические аспекты влияния принципа свободы на права и интересы сторон во время заключения договора предоставления услуг подвижной (мобильной) связи. Анализируются особенности содержания принципа свободы для потребителя и оператора телекоммуникационных услуг на стадии заключения договора. Предлагается обобщенное понимание существенных признаков и содержания принципа свободы во время заключения договора предоставления услуг подвижной (мобильного) связи.

Ключевые слова: принцип свободы, договор, услуга, телекоммуникации, заключения договора предоставления услуг подвижной (мобильной) связи.